

ОГЛЯД ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНИХ ЯКОСТЕЙ ПОШТОВИХ МАРОК УКРАЇНИ

Бокарева Ю.С., аспірант

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Анотація. Публікація присвячена питанню виявлення художньо-образних якостей українських поштових мініатюр, що формують її естетичну цінність. У роботі окреслені характерні риси, що складають основні зображення на українських марках, які друкувались у продовж XX – XXI століть. У статті розглядаються художні образи і символи приналежності до національної культури.

Ключові слова: художньо-образні якості, українська поштова мініатюра, національна символіка, національна ідентичність.

Аннотация. **Бокарева Ю. С. Обзор художественно-образных качеств почтовых марок Украины.** Публикация посвящена раскрытию художественно-образных качеств украинских почтовых миниатюр, которые формируют эстетическую ценность марки. В статье очерчены характерные особенности, которые составляют ключевые изображения на украинских марках, печатавшиеся на протяжении XX – XXI столетий. В работе раскрываются художественные образы и символы принадлежности к национальной культуре.

Ключевые слова: художественно-образные качества, украинская почтовая миниатюра, национальная символіка, национальная ідентичність.

Annotation. **Bokareva J. Review of Ukrainian stamps Artistic and Figurative Attributes.** The article is dedicated to reveal of Ukrainian postage miniatures artistic and figurative attributes, which form aesthetic value of stamps. This material gives the description of specific features of Ukrainian stamps key images, which have been used in XX-XXI centuries. The work shows the artistic imageries and symbols of belonging to the National culture.

Key words: Artistic and Figurative Attributes, Ukrainian postage miniature, national symbolism and national identity.

Постановка проблеми. При визначенні художньо-образних якостей української поштової мініатюри, головним чином, увага приділяється об'єкту, сюжетній лінії та тематичній. Наведеному питанню не приділяється достатньо уваги у спеціалізованій літературі, хоча у поодиноких публікаціях дослідники поверхово звертаються до нього. В статті приділяється увага національним рисам та графічним елементам із декоративно-ужиткового мистецтва, які присутні на тлі художніх мініатюр України.

Зв'язок роботи з важливими науковими або практичними задачами. Стаття написана за тематикою та матеріалами дисертації, відповідно до індивідуального плану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сюжетно-образні якості українських поштових марок посідають значне місце в національно спрямованому мистецтвознавстві при вивченні естетичних аспектів. Розгляд сюжетної лінії поштових марок можна розпочати з видатних теоретичних робіт радянського періоду, які вивчали художню цінність мініатюр на прикладах світової філателії, а саме з дослідження В. Бродського «Искусство почтовой

марки» [3], що було надруковане у 1967 році. У роботі автор говорить про виникнення і поширення різних сюжетних ліній у графіці поштових марок, позначає, як склалися різні жанри в цій галузі творчості, зупиняється на питаннях техніки виконання оригіналу і поліграфічних прийомах друку, розповідає про художні еталони та вибір формату поштової мініатюри. Не менш важливим з точки зору огляду сюжетно-образних якостей, є дослідження В. Фурмана, в якому автор так само вказує на те, що «сюжети можуть здатися немудрими і відокремленими один від одного, але більш пильний розгляд і осмислення їх дозволяють розпізнати в алегоричних малюнках головне – прояв національного колориту і національної самосвідомості» [9: 14]. В роботі автор зауважує, що в сюжетній лінії української художньої мініатюри завжди містяться й знаходяться національно спрямовані символи та національні традиції.

До проблематики зображень на художніх мініатюрах України звертаються В. Бехтір [1], В. Дворник [5], О. Івахненко [6] та інші автори сучасного періоду. Видання та публікації В. Михайленка [8], В. Бишевського [2], М. Матрохіна [7], В. Чередниченка [10-13] мали за мету сформулювати та охарактеризувати позитивне значення сюжетів, що з'явилися на перших та сучасних поштових марках України. Доцільно відзначити, що дослідників сучасного етапу філателії України головним чином цікавлять українські марки, які мають національний колорит. У своїх статтях вказані дослідники встановлюють значення та зміст художніх символів, що зображені на тлі марок, надають історичні характеристики епохи, підкреслюють значення національно орієнтованих елементів.

Мета статті – виявлення художньо-образних якостей поштових марок України.

Виклад основного матеріалу. Всі культурно-цивілізаційні орієнтири життя суспільства в Україні можна простежити в зображеннях на поштових мініатюрах. Українська поштова марка причетна до національної культури та зв'язок з технологічними інноваціями у поліграфічній галузі. У марках такого періоду з'являються графічні образи і символи приналежності до національної культури, що сприяє швидкій візуальній ідентифікації саме українських поштових марок з-поміж інших. Художня марка не тільки експонат спеціалізованих виставок і предмет вивчення філателістів, а також – об'єкт графічного дизайну, що вивчається мистецтвознавцями. Крім того, поштова мініатюра візуально сприймається кожним, глядачем, навіть, якщо людина байдужа до культурно-мистецького життя.

Мистецтво поштової марки за своїм призначенням, за задачами звертання до масової аудиторії постійно зберігає конкретну специфічність зображення як основну художню рису. Дана сфера ґрунтується на національно орієнтовану і водночас актуальну для сьогоdnішнього суспільства символічність в усіх формах її прояву. Ця риса міцно зберігає керівне положення, незважаючи на всю силу впливу різних художніх рухів у продовж усіх періодів існування марки. Образ світу на українських поштових

мініатюрах досягає великої глибини художнього задуму й емоційної виразності. Цей образ одержує різне трактування в результаті вибору автором визначених виразних художніх засобів і прийомів, міри графічної умовності та способів художнього поліграфічного виконання. При усій величезній розмаїтості стильових варіацій і індивідуальних почерків, збереження спрямованості графіки поштових марок саме України, в яких оновлюється національна ідентичність та єдність й суперечність національного з глобальним.

Всі елементи, що поєднуються в складній структурі поштової мініатюри України і вказують на її національні орієнтири, створюються з використанням прийомів та символів, що опрацьовані прадавніми та народними митцями України в поєднанні з мистецькими формами, виробленими у світовій культурі. Доведено, що майже всі поштові марки України несуть у собі саме ті риси, що виходять з глибин національної культури, але вони не вичерпують всі властивості національного або наднаціонального дизайну. При відтворенні поштових марок України велику кількість творів, в яких простежуються етнічні та надетнічні віяння, було створено на основі національних форм графічного дизайну. Цей принцип утворення марки виявляє національні риси і має графічні елементи із декоративно-ужиткового мистецтва.

Поштові марки України мають атрибути певної національної дизайнерської культури та «традиційні ознаки національної ментальності, вони не є сталим поняттям. Крім того, у різних регіонах України поняття «українськості» може суттєво відрізнятись» [4: 210]. Створюючи свій малюнок марки, художник враховує зразки, що вже існують, але намагається за допомогою певного художнього підходу надати їм свого оригінального, образного, самостійного тлумачення. Таким чином, привабливо знайдений мотив, розкритий сюжет, виразні художні засоби та трактування образу і створюють складний комплекс – поштову художню мініатюру. Всі художні марки України представляють собою синтез сюжетно-образних якостей через об'єднання сюжету, об'єкту та тематичної спрямованості, що формують у собі історичний «літопис» й відродження національних цінностей та культури.

З усього графічного матеріалу українських мініатюр можна виділити характерні риси, що складають основні зображення на марках та поділити на основні групи. У дану класифікацію вписуються всі українські поштові марки випусків ХХ-ХХІ століть. До ключових груп можна віднести марки, де представлено зображення: історичної тематики, державної символіки України, зображення видатних особистостей, етнічні зображення, мистецтво та архітектура, соціокультурна тематика, відображення флори та фауни, спортивна тематика, види транспорту та космічна тематика.

Висновки. Можна стверджувати, що представлена класифікація виокремлює основні зображення, що виникали упродовж існування української поштової мініатюри. Не всі теми наведеної класифікації розкривались саме з перших випусків мініатюр, це пов'язано з історичними

подіями та малою кількістю випусків поштових марок України. Зображення, що мали розвиток в усіх історичних періодах, пов'язані з відображенням державної національної символіки, відтворенням видатних особистостей в усіх галузях. Етнічні зображення поєднані з народними традиціями та глибиною національною культурою. У зв'язку з цим, простежується тенденція до формування проявів етнічної та національної ідентичності у поєднанні з інноваційними здобутками у галузі графічного дизайну та поліграфічної справи, що спрямовані на формування національного культурного середовища, елементом якого і є поштова марка.

Подальші дослідження планується проводити у спрямуванні досліджування розвитку естетичних якостей українських поштових мініатюр усього періоду.

Література:

1. Бехтір В. Веселка народної вишивки /В. Бехтір //Пошта і філателія України. – К., 1995. – № 1. – С. 18-19.
2. Бишевський В. Флора на марках незалежних держав – колишніх республік СРСР / В. Бишевський // Пошта і філателія України. – К., 1996. – № 2. – С. 19.
3. Бродский В. Искусство почтовой марки / В. Бродский. – Л.: Художник РСФСР, 1967. – 160 с.
4. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури: Монографія / В. Я. Даниленко. – Х.: ХДАДМ; Колорит, 2005. – 244 с.
5. Дворник В. Від задуму – до його художнього втілення / В. Дворник // Пошта і філателія України. – К., 1995. – № 3. – С. 4.
6. Івахненко О. Перші марки незалежної України /О. Івахненко // Пошта і філателія України. – К., 1995. – № 1. – С. 10-11.
7. Матрохін М. Символи нашого суверенітету / М. Матрохін // Пошта і філателія України. – К., 1995. - № 3. – С. 2-3.
8. Михайленко В. Архітектура України на поштових марках /В. Михайленко // Пошта і філателія України. –К., 1996. - № 1. – С. 20-21.
9. Фурман В. Общегосударственные стандартные почтовые марки Украины / В. Фурман. – К.: Марка України, 2003. – 224 с.
10. Чередниченко В. Орачі /В. Чередниченко // Пошта і філателія України. – К., 1995. - № 3. – С. 19.
11. Чередниченко В. Перші сто / В. Чередниченко // Пошта і філателія України. – К., 1996. - № 2. – С. 12-14.
12. Чередниченко В. Підгрунття національної космічної філателії / В. Чередниченко // Пошта і філателія України. – К., 1997. - № 2. - С. 17-19.
13. Чередниченко В. Сонце і «Коронаси» / В. Чередниченко // Філателія України. – К., 2007. - № 2. - С. 17-18.

Надійшла до редакції 18.10.2007